

**Тимчасовий Порядок
увічнення пам'яті загиблих (померлих) Захисників та Захисниць, які брали
участь у захисті незалежності та територіальної цілісності України під час
російсько-української війни**

Сьогодні Україна переживає найбільше випробування в своїй новітній історії – збройну боротьбу за незалежність та територіальну цілісність.

Ми захищаємося, боронимо рідну землю, на нашому боці правда, це визнають міжнародні організації, а Генасамблея ООН двічі чітко засудила російську збройну агресію. Війна росії проти України розпочалася в лютому 2014 року з тимчасової окупації АР Крим та окремих районів Донецької та Луганської областей. До 2022 року війна тривала у форматі АТО та ООС проти російських окупантів та їхніх проксі-формувань з місцевих сепаратистів, які зрадили державу і перейшли з різних причин на бік росіян. В лютому 2022 року росія вдалася до повномасштабної агресії та спробувала в короткий час окупувати більшість території України, включно із захопленням столиці – міста Києва, але це їй не вдалося зробити, і Сили оборони дали відсіч загарбникам.

На війні щодня гинуть військові та цивільні, росія руйнує українські міста і культурну спадщину. Потреба гідно вшанувати і зберегти пам'ять про ці події та героїв є надважливою вже зараз. Україна, як ніколи до цього, потребує системної і скоординованої державної політики національної пам'яті. Вагоме місце у ній посідає вшанування героїв і жертв російсько-української війни. Адже увічнення пам'яті полеглих (померлих), популяризація їхніх подвигів на державному та місцевому рівні є вкрай необхідним завданням як з морально-етичних міркувань, так і задля консолідації суспільства, формування національної пам'яті та нашої ідентичності.

Втім, наразі можемо спостерігати лише початки формування офіційного наративу пам'ятання російсько-української війни. Одним із найбільш очевидних офіційних способів пам'ятання є дні пам'яті. У 2019 році президент України встановив День пам'яті захисників України, які загинули в боротьбі за незалежність, суверенітет і територіальну цілісність України. Дата присвячена до дня виходу з оточення в Іловайську 29 серпня 2014 року, дня найбільших втрат української армії на Донбасі на той час. Ще один комеморативний акт уже в часі повномасштабної війни – 16 березня 2022 року – запровадження загальнонаціональної хвилини мовчання для вшанування пам'яті загиблих унаслідок збройної агресії російської федерації. Хвилина мовчання проводиться щодня на всій території України, в тому числі і у нашій Андрушівській громаді о 9:00.

Цей Порядок визначає загальну концепцію, підхід та правила у нашій громаді щодо вшанування пам'яті наших Захисників та Захисниць, які віддали життя за свободу України.

Вшанування пам'яті у Андрушівській міській територіальній громаді має відбуватися за кількома основними напрямками:

- упорядження місць поховань, секторів військових поховань, а також впровадження сталих практик відповідних поховальних церемоній;
- увічнення пам'яті про учасників та події війни в публічному просторі населеного пункту, а саме: встановлення банерів військовослужбовцям, які під час несення служби загинули (померли), Захисникам та Захисницям, які померли після демобілізації, у випадку встановлення причинного зв'язку наслідків отриманих травм, поранень, захворювань, що послужило причиною їх смерті із захистом Батьківщини (за наявності висновку військово-лікарської комісії (ВЛК) з відповідним формулюванням) під час російсько-української війни; встановлення меморіальних табличок, пам'ятних знаків; перейменування та присвоєння назв вулиць, закладів освіти, тощо;
- створення книги пам'яті, інших меморіальних видань; створення музеїв чи організація спеціальних музейних експозицій; збирання та публікація історій учасників війни, запис і збереження усних свідчень про війну.

Упоряджене місце поховання є одним з найбільш поширених та доступних засобів збереження пам'яті про захисників держави. В Україні від 2014 року розпочато створення на цвинтарях спеціальних секторів військових поховань. На жаль, від початку повномасштабного вторгнення ці сектори збільшуються, що потребує особливої уваги до їхнього облаштування та догляду. На секторах військових поховань у Андрушівській громаді бажано використовувати типові надгробки під час опорядження могил. Типовий надгробок на могилі військовослужбовця є вже сталою міжнародною практикою й показує належне вшанування кожного загиблого героя незалежно від його звання та посади. Окрема могила або сектор військових поховань є не лише місцем останнього спочинку загиблого, а й місцем-простором пам'яті, як про конкретну загиблу особу, так і загалом про героїчний чин усіх захисників та захисниць України під час російсько-української війни. Тому утримання її у належному стані є не лише ознакою поваги до загиблої людини, а й показником ставлення нашої громади до історії своєї держави. Статутами формувань Сил безпеки й оборони України визначені церемонії поховання загиблих військовослужбовців, яких необхідно дотримуватися під час проведення військових поховань. До них запроваджується практика щорічного прибирання могил у конкретний день.

У контексті комеморативних практик публічні простори населених пунктів громади відіграють дуже важливу роль. На Алеї Героїв у місті Андрушівка встановлено пам'ятник полеглим Героям. Тож даний пам'ятник, що розташований у публічному просторі для виконання символічної місії, є, з одного боку, таким, що вирізняється на тлі навколишнього ландшафту і привертає увагу, а з іншого - інклюзивним, доступним для споглядання, відвідування і сприйняття дуже різними людьми. Комеморація, пам'ять про подію має більший ефект, коли вона персоналізована. Чітке усвідомлення конкретної втрати сприяє повнішому розумінню негативних наслідків глобального злочину, який чинить росія. Тому по обидва боки від встановленого пам'ятника розташовуються банери із зображеннями **Захисників та Захисниць**,

які загинули (померли) за незалежність та територіальну цілісність України під час російсько- української війни.

У старостатах Андрушівської громади (крім центральної садиби) можуть встановлюватися аналогічні банери.

Важливим є створення книги пам'яті, або інших видань, пов'язаних із втратами у війні жителів та уродженців нашої громади. Також увічненням пам'яті про загиблих є встановлення на честь них меморіальних дошок. Дані пам'ятні знаки встановлюються на будівлях, безпосередньо пов'язаних із постатями загиблих (померлих). Український інститут національної пам'яті рекомендує встановлювати типові меморіальні дошки. Інформація про їх дизайн та виготовлення знаходиться на сайті УІНП. Важливо пам'ятати, що меморіальна дошка має гармонізувати з будівлею та середовищем, де вона встановлена. Якщо меморіальна дошка розміщується на об'єкті, що перебуває на обліку як пам'ятка архітектури, або історії - встановлення має погоджуватись згідно чинного законодавства. Порядок встановлення пам'ятних знаків на території Андрушівської міської ради затверджено рішенням четвертої сесії Андрушівської міської ради восьмого скликання від 29.01.2021 №15.

Переименування та присвоєння назв вулицям у населених пунктах Андрушівської громади на честь учасників та подій російсько-української війни відбувається згідно з відповідними рішеннями міської ради за загальною процедурою відповідно до законів України «Про місцеве самоврядування в Україні» та «Про присвоєння юридичним особам та об'єктам права власності імен (псевдонімів) фізичних осіб, ювілейних та святкових дат, назв і дат історичних подій».

В даний час ми стикаємося з тим, що на один об'єкт, який підлягає перейменуванню чи найменуванню, є декілька ініціатив щодо вшанування пам'яті загиблих. У таких випадках неправильно застосовувати принцип рейтингово вибору чи обирати серед загиблих когось одного. Так бути не може і не має. Директори шкіл також стикаються з ситуаціями, коли вони отримують звернення найменувати навчальний заклад на честь загиблого випускника закладу чи встановити на фасаді школи меморіальну дошку, а серед випускників загиблих вже декілька. Чиє ім'я має носити школа у такій ситуації? Як сприймуть таку ініціативу рідні інших загиблих? Тому до закінчення війни накладається мораторій на перейменування вулиць, шкіл та розміщення меморіальних дошок на будівлях власності територіальної громади.

Меморіальну фіксацію втрат у майбутньому необхідно проводити на локальному рівні та долучитись до загальнодержавних ініціатив, надсилати матеріали до мережевої Книги пам'яті полеглих за Україну, створеної за підтримки Національного військово-історичного музею України.

Сучасний музей – це, перш за все, ретельно відібрана, науково і професійно опанована колекція, що всіма її проявами служить українській ідеї, сприяє відвідувачу в набутті нового досвіду в зрозумілих для нього формах музейної комунікації. На сьогодні основна місія музеїв, які працюють з травматичною історією – зібрати, зберегти і презентувати суспільству історії та артефакти російсько-української війни, а ще передати наступним поколінням для наукової рефлексії з певною історичною дистанцією.